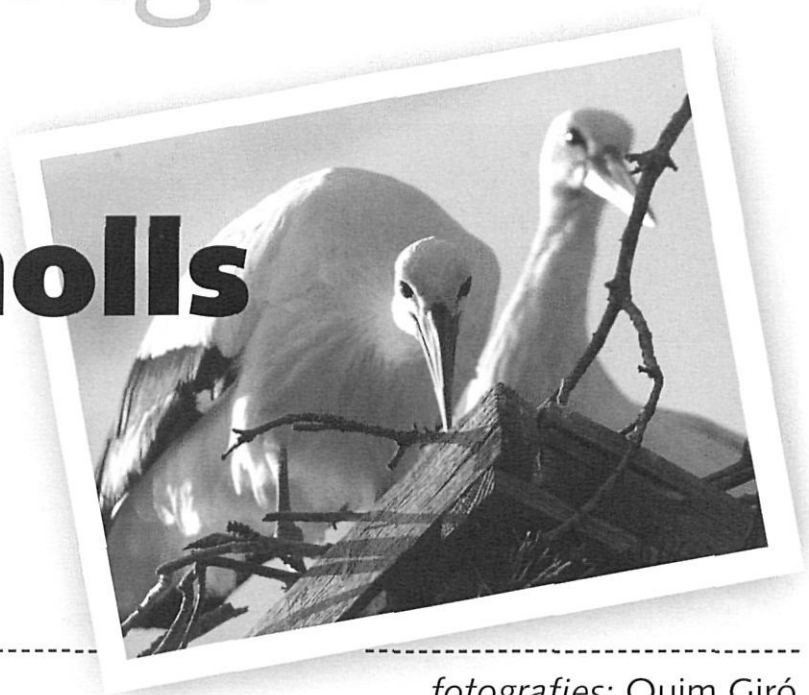

Reportatge

Els Aiguamolls per dins

Moisès de Pablo

fotografies: Quim Giró

Les terres humides, els estanys i closes que conformen el Parc dels Aiguamolls de l'Empordà són un autèntic pulmó verd de Catalunya. El regne de les aus i dels apassionats de les aus, els ornitòlegs. Avui el coneixerem per dins, en el seu funcionament i en les seves característiques.

Un recorregut real per aquestes terres que s'han de preservar com un gran tresor.

El Cortalet és el centre d'informació del Parc, al km 16,3 de la carretera de Sant Pere Pescador. Els cotxes i els visitants s'amunteguen a l'entrada, i cerquen, en petits grups o parelles, l'aventura, apassionant, de la natura.

Ens acompanya en el recorregut Jordi Martí, un exemple d'aquests ornitòlegs apassionats que fan de la seva passió una feina. Se li agraeix la seva paciència i les seves explicacions. Aquest barceloní amb estudis de dret s'ha llançat de ple a la seva passió vertadera: cuidar, estudiar i veure ocells. És ornitòleg del Parc dels Aiguamolls de l'Empordà, i, com veiem, de formació autodidacta. Hi és des del 1993. Molts d'aquests apassionats de

les aus són biòlegs, però no hi ha uns estudis específics que et preparin per a aquesta mena de feina. És, segons diu ell mateix, una «feina de sortir al camp, d'aprendre metodologia amb bibliografia anglesa, de sortir amb els que en saben».

«Els ocells és una cosa que és massa» explica, potser, la pregunta del milió que li podem fer a un ornitòleg. «És un grup d'animals molt vistós, són relativament fàcils de veure, comparat amb els mamífers, o els rèptils. Són elegants». Això justifica una passió desaforada? Segurament sí. I també la seva capacitat d'adaptabilitat al territori, la seva diversitat, les seves gammes de color. És quelcom que s'apropa al col·leccionisme, a l'estètica. A l'alegria de viure.

Els aiguamolls són un festeig d'aigües de la Muga i del Fluvià, més el rec Corredor i el rec Sirvent

També hi ha classes i subclasses d'aus per a especialistes i fanàtics que són capaços de creuar mig món per admirar-les. Al nostre guia li agraden molt les aus aquàtiques. Per això viatja gairebé cada any a les Açores i a Costa da Morte, a Galícia, que, segons diu, és la seva segona residència. «Estem una mica bojós», comenta somrient.

Veiem els ocells del Cortalet; Martí explica que aquesta és la visió que solen tenir la major part dels visitants del Parc. «S'estan 20 minutets, una hora, i cap a casa!», explica. «Ara», afegeix, «l'estudiós, l'ornitòleg, va a les sitges, a l'estany Europa, fa el recorregut complet». Aquesta és, precisament la intenció del reportatge que llegeixen. Anar als indrets més freqüentats per la gent o més representatius del parc, i on es poden veure millor els ocells. A fer aquesta visita, trigarem unes 3 hores. Però els visitants poden suposar que al parc poden anar-hi tota la vida, perquè aquest és un paisatge que ofereix moltíssimes possibilitats. Que no deixa mai de sorprendre. Que no deixa mai de meravellar.

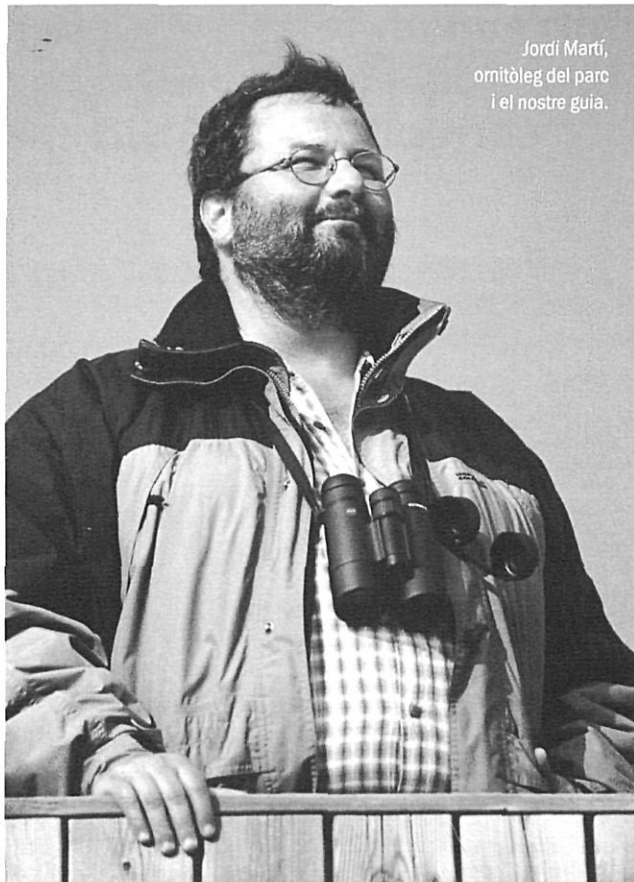
El Cortalet

L'estany del Cortalet és una llacuna artificial d'unues 17 hectàrees. Abans, aquests terrenys eren camps de blat de moro, però al 1987 es va decidir convertir-lo en un lloc de referència del parc. És just al davant del centre d'informació, i aquest fet fa que sigui una de les zones més visitades dels Aiguamolls de l'Empordà. Resta inundat gairebé tot l'any, excepte a l'estiu. «En assecar-se, es renova la vida, que torna sense cap dificultat», explica el nostre acompanyant. El cicle natural de les coses. A l'hivern poden haver-hi 5.000 o 6.000 aus concentrades en aquest punt. Quan el visitem, és un lloc tranquil. I crien espècies interessants com l'arpella vulgar, un rapinyaire, l'ànec griset o la polla blava. Una llista ben llarga. L'ocell més estrany que han vist al parc? En Jordi no sembla sorprendre per la pregunta: «Sí, són els que anomenem accidentals, aquells que es perden i acaben petant aquí, el xarret ala blau, un ànec americà i el xarret comú americà. Vénen de manera natural, empesos pels vents del nord-oest i arriben fins aquí».

Aquí hi ha flamencs, ànecs, camallargs. Hi ha ornitòlegs, la gent que ve a passejar, a conèixer, el públic escolar. Els amants de les aus, són, en argot tècnic, els «titeros», gent que ve específicament a veure ocells, atesa la fama del parc arreu d'Europa.

Vista dels aiguamolls, entre Castelló i Palau Saverdera.

Jordi Martí,
omítòleg del parc
i el nostre guia.

A les dates de realització d'aquest reportatge, hi ha a l'estany del Cortalet unes 40 o 50 espècies diferents. Naturalment, un aficionat s'hi pot estar hores i hores, veient aquesta varietat. Però també aquests són els dies de l'eclosió de la vida, quan es comencen a veure els amfibis, els rèptils, les tortugues d'aigua, les granotes, els gripaus. També hi ha llúdrigues. Encara que aquestes són nocturnes i no les podem contemplar. És el lloc ideal per relaxar-se.

Cigonyes sedentàries

Ara som en una gran esplanada de gespa, amb una sèrie d'arbres i nius artificials que la voregen. Comença a aixecar-se la tramuntana. «Quan els ocells que van cap al nord troben la tramuntana de cara, aquest fet els suposa una barrera, és un cost d'energia que no es poden permetre i és quan s'aturen, descansen i, en canviar les condicions climatològiques, segueixen el seu camí». És l'abecé de la raó de ser d'aquestes maresmes.

Aquesta és una escena que es repeteix i que fa que en el període de les migracions, milers i milers d'exemplars acampin al parc. Són sedimentats, com diuen en l'argot tècnic. Aturats. Hi ha animals esgotats, i altres que no ho estan tant i poden reprendre el viatge molt abans.

El caminet que trepitgem, si el seguíssim, ens duria fins a la platja. Ara som al mig d'una Reserva Integral, on només s'hi pot

entrar per necessitats científiques. Però hi ha una sèrie de dreceres permeses al públic en aquests indrets. Les persones que les creuen han de seguir unes normes mínimes de comportament. Han d'anar en silenci. Amb els gossos lligats i sense bicicleta. Els mesos d'abril i maig són els del bon temps per als visitants. L'estiu és massa calorós. Ens ho podem imaginar; el sol hi deu caure de ple. Una de les cigonyes que veiem està covant. En el parc hi ha unes 40 parelles.

Fa uns anys que hi ha un projecte de reintroducció que ha tingut èxit. Se sedentaritzen uns individus determinats, i la població, de mica en mica, creix. A partir dels individus del Parc, n'hi ha hagut de salvatges que s'hi han quedat, i s'han creat parelles mixtes: un individu sedentari i un altre de salvatge, ja també sedentari.

Les aus mengen a les closes, uns camps envoltats per arbres que antigament servien per protegir el bestiar i que són típics de l'Empordà. Algun fa el niu, mentre la seva parella es mira l'escena. «Es posen plataformes i ells sols fan el niu», comenta en Jordi.

Aficionat als ocells preparant el material.

A la Reserva Integral només s'hi pot entrar per necessitats científiques. Les persones que la creuen han de seguir normes mínimes de comportament

Electricitat mortal

Una parella criava en una instal·lació elèctrica i els operaris, farts de treure el niu, han acabat posant unes plaques de ferro per evitar que s'hi tornin a posar. És perillós que s'hi posin?, preguntem. «Molt, és la primera causa de mortalitat de cigonyes a Europa. Aquí hem adoptat mesures correctores, hi ha una barra per impedir que la cigonya baixi més avall de la torre i entri en contacte amb el corrent elèctric. S'ha reduït la mortalitat per accident, tot i que els animals migratoris tenen més possibilitats de caure. Les cigonyes són capricioses, i no sempre fan els nius en plataformes, sinó en oms morts, i l'arbre, per la tramuntana, pot trencar-se, amb el perill pel niu».

A l'aigua, si hi prestem atenció, s'hi poden veure llangardaixos, reinetes, alguna serp. Tortugues d'aigua. «No només es poden veure ocells», explica l'ornitòleg.

El 2005 ha estat un any de fred, i els arbres no han florit tan aviat com d'habitud. Passem per l'aguait de les Gantes. La *ganta* és el nom empordanès de la cigonya blanca. El nostre acompanyant ens parla de les espècies foranes. El visó americà, criat en granges de pell, s'ha escapat i ara colonitza l'espai. «És un problema terrible perquè desplaça el nostre turó, o el visó europeu, que a Navarra encara n'hi ha, i com entri en contacte amb ell, ho té clar. O les tortugues de Florida, que són molt agressives. O el cranc americà, que elimina els nostres amfibis». I què feu amb aquestes espècies foranes? «Se li fa la creu», bromeja. En el cas de la tortuga, hi ha un centre de recuperació de tortugues en el Parc. Als Aiguamolls es veuen més tortugues americanes que d'autòctones. I és que la gent, en la seva ignorància, i quan aquests animals creixen massa, les llença al Parc i provoquen un perill a l'ecosistema.

Les necessitats del Parc

Abans d'iniciar el recorregut, parlem una estona amb Joan Espigulé, el director del Parc dels Aiguamolls. El seu desig principal és que les reserves integrals siguin públiques. Aquestes terres representen unes 800 hectàrees del total del parc, i Espigulé diu: «és la part més preuada, els ronyons. I es pot dir que estem funcionant

Una cigonya anellada
i en segon pla, un bou.

El Parc, en xifres

El Parc Natural té 3.897,10 hectàrees i la Reserva Natural (terrenys privats protegits), 833,85 hectàrees. El total, 4.730,95 hectàrees.

És el Parc Natural més visitat de Catalunya, juntament amb el del Montseny.

Cada any passen pel Parc de 140.000 a 200.000 visitants, però els passejants i turistes ocasionals són molts més a l'any.

El 1983 es declarà Paratge Natural d'Interès Natural.

És la segona zona humida de Catalunya, després del delta de l'Ebre.

Hi ha uns 25 treballadors.

El nombre d'espècies vistes al Parc és d'unes 330.

amb un ronyó i una melsa, però cal l'altre ronyó». Alhora, voldria que continuessin les ajudes agroambientals a la pagesia. Avui, el pagès és garantia de continuïtat del territori. Espigulé descriu, poèticament, que els Aiguamolls són «un festeig d'aigües de la Muga i del Fluvià, més el rec Corredor i el rec Sirvent». L'ecologista voldria que es millorés la connexió entre els diferents espais del centre. No només amb una ampliació de la connexió de la Mugueta, que és

una mena de camí franc que uneix els diferents espais del paratge natural, sinó també amb el Parc de la Garrotxa i el del cap de Creus. I que el Fluvià formi part d'un estuari protegit. Segons ell, aquest riu és un dels estuaris naturals més privilegiats d'Europa occidental. Les seves ambicions pretenen, naturalment, que el Parc es consolidi i que es conformi com un dels punts d'interès paisatgístic més important del país.

Visites tot l'any

Des d'on som ara, podem veure espècies aquàtiques: gavines, flamencs. Ara hi ha molta varietat. «Totes les èpoques de l'any són bones, excepte el mes d'agost», diu l'ornitòleg Jordi Martí. L'agost és el mes més sec. Al bon temps hi ha milers d'ànecs. Ara, les oques han marxat al centre i nord d'Europa. Abandonen el parc al febrer. Els flamencs que veiem van cap a la Camarga, la colònia més important de flamencs de tot Europa: fins a 20.000 parelles, s'hi arriben a aplegar! Ara també crien al delta de l'Ebre. Pel cel passen avions de l'aeròdrom d'Empúriabrava. Aquest trànsit serà una costant durant tot el reportatge.

Veiem vaques de pastura. «La manera de mantenir les closes en condicions és tenir bestiar que fa la pastura. Són vaques menorquines», ens informa, atent, en Martí. El parc en té uns 7 o 8 exemplars. Veiem una arpella, l'au rapinyaire.

Cavalls perxerons de la Camarga.
Mantenen els nivells de l'herba.

Caldria que continuessin les ajudes agroambientals a la pagesia, perquè el pagès és, avui, la garantia de la continuïtat del territori

Flamencs a l'estany, una característica del període migratori.

Aquest espai que observem ara es diu la Closa de les Daines, perquè abans de deixar-les en llibertat, vivien aquí. Aclimatant-se. Som en un camp on les cigonyes vénen a menjar. L'ornitòleg ens mostra les caixes que posen per als rat-penats; són tan petits que n'hi caben fins a 400 exemplars. Un noi del Parc en fa el seguiment. Són insectívors, res a veure amb la llegenda del comte Dràcula.

Les cigonyes solen ocupar el mateix niu. «I això fa que siguin fidels, no tant la fidelitat a la parella, sinó la fidelitat al niu, encara que hi ha casos de divorci», diu Martí, com si els animals copiessin els costums humans. Potser és a l'invés. Passem davant del Centre de Protecció de la Fauna, on s'intenten salvar el màxim possible d'animals dels estralls humans i dels accidents inevitables.

Sempre hi ha anècdotes. Uns anys abans, a l'entrada del Centre d'Informació del Cortalet es posava en una pissarra el Menú

Ornitòlegic, perquè la gent sabés quines espècies podria veure, i una senyora va preguntar on era el restaurant. Els va costar convèncer-la: «ella volia menjar ànec grisset». Riem. Se suposa que la broma és gairebé un sacrilegi per a un ecologista.

Els ornitòlegs segueixen cantant «Bimbo!» quan fan una troballa. La frase s'ha estès a tot Espanya. En argot, vol dir veure una espècie nova. Aquesta frase ve de l'època d'en Sargatal. I és que la major part d'ornitòlegs volen, per definició, augmentar la llista d'ocells observats i caçats. Almenys a la seva retina. I tu, quants *bimbos* has fet?, li pregunto. «En tinc pocs, no he sortit d'Europa, 500 i escaig. A l'agost aniré a Xina i tornaré amb el doble. Espero», diu el nostre guia.

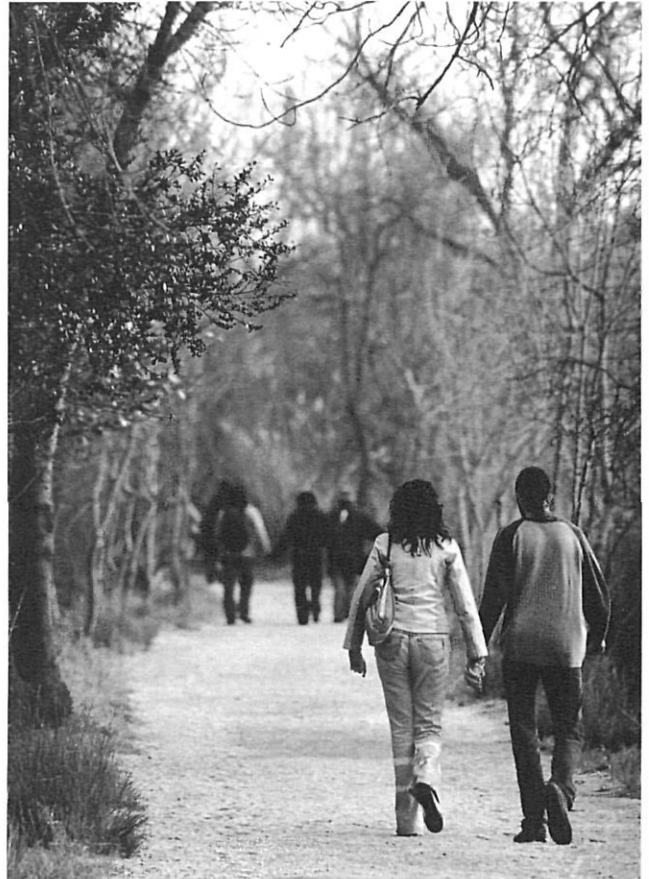
Al món hi ha unes 9.500 espècies d'ocells. A la persona que té més *bimbos* del món, li'n falten unes 1.500 per haver-les contemplat totes. I això que és multimilionari i els ocells són la seva passió màxima.

Les sitges arrosseres

Anem en cotxe fins a les sitges arrosseres del mas Matar. Són tres torres allargades d'uns 20 metres d'altura. L'observatori Senillosa. Els terrenys dels voltants són antics camps d'arròs, i ara són estanys del parc. Hi ha cavalls. Trobem nens rient que juguen pels camps, i fan activitats de lleure. És un casal de Setmana Santa. Després de pujar per unes interminables escales que giravolten, arribem a dalt d'una de les torres de guaita. Compartim la guaita amb gent que mira, encuriósida, per les troneres. Des d'aquí es pot apreciar tota la bellesa de la reserva de les Llaunes, el nom empordanès de les llacunes. Els cavalls, de raça camarguesa, molsuts i de pota curta, pasturen amb tranquil·litat. Són lliures.

Aquest és un dels punts més importants per la concentració d'aus. Hi ha tètols, ànecs xarxets. El vent, estant com estem a una vintena de metres del terra, es fa sentir. Més enllà, en direcció al sud, trobaríem la platja, on cria el corriol camanegre. Planeja davant nostre un falcó. Eteri. Meravellós. Hi ha camallargs. En total, unes 150 parelles crien al Parc.

Les torres de l'observatori Senillosa, als antics arrossars.

El Cortalet incita a passejar i relaxar-se.

Les espècies amenaçades

Tristament, hi ha espècies que han desaparegut del parc. Sigui perquè ha desaparegut el seu corrent migratori natural o perquè desapareix la mateixa espècie. En la primera condició hi ha el roncaire, un tipus d'ànec que, per la dessecació del seu hàbitat al Sàhara, ha deixat de venir. «La trenca és va perdre el 2001, hi ha animals que tenim en nombre molt escàs, com el bitó, amb 5 mascles reproductors. És una de les joies del Parc», diu Martí. La reserva de les Llaunes que contemplem en aquest moment, amb els estanys del Matar, és el cor del Parc.

Agafem el cotxe per anar fins a l'estany Europa, on un mirador alt permet veure tota la zona, molt apreciada pels ornitòlegs. Aquí es tracta l'aigua d'Empúriabrava, mitjançant una depuradora. No deixa de ser curiós el nom que han escollit per aquest

Tristament, hi ha espècies que han desaparegut del Parc, sigui perquè ha canviat el seu corrent migratori o perquè desapareix la mateixa espècie

espai verd, com es conserva el medi i quantes nacionalitats, tan diverses, no en deuen beure a la propera Empúriabrava. Els seus edificis blanquinosos es distingeixen al fons.

En Martí saluda un visitant habitual, que descarrega un telescopi terrestre del maletger del seu cotxe. Es coneixen. Un altre apassionat de l'instant, de la màgia en moviment de les aus. «El telescopi et permet treballar amb 20 augments, si vols veure un ocell amb detall, necessites binocles, telescopi i una bona guia de camp». El cap de Creus és un altre indret d'interès per als ornitòlegs, tot i que no té la varietat d'espècies dels aiguamolls. L'Albera, Baix Ter, Montgrí-Medes. «Els ornitòlegs europeus combinen cap de Creus i Parc dels Aiguamolls», ens explica en Jordi.

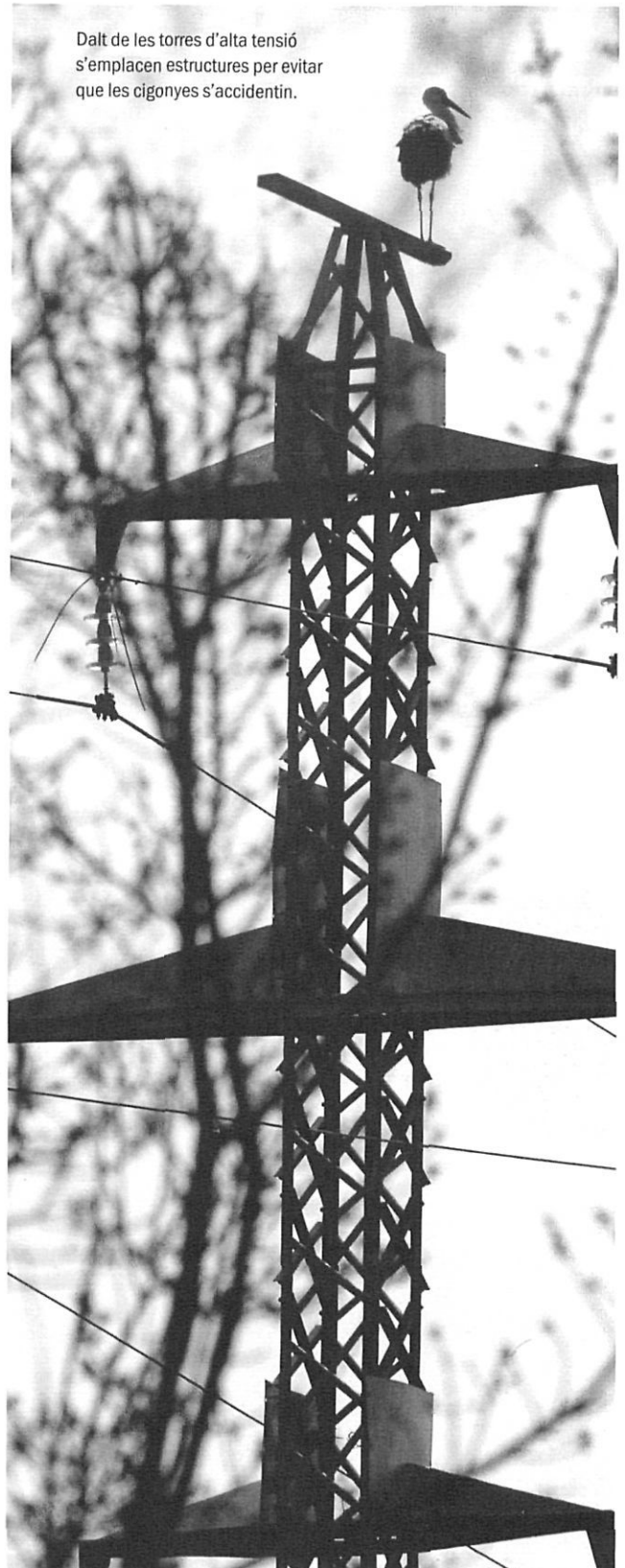
Anem en cotxe fins a Palau. Són terres de conreus. Hi ha prats. És un paisatge ben conservat. Hi ha l'estany de Palau, on cria el bitó, el pit-roig o l'arpella, entre d'altres espècies d'aus. Aparquem a tocar la carretera. Hi ha canyissars moguts pel vent. «Allò ideal seria que tots aquests terrenys fossin públics. Aquí comencen els canyissars que arriben fins a la carretera de Roses». El seu desig és el de molts dels ecologistes i naturalistes del país. Aquí hi ha 4 dels 5 mascles de bitons que queden al Parc. Un autèntic tresor natural.

La tramuntana ja fa de les seves. Enfosqueix. El dia sembla tancar-se com un enorme ull de ciclop. Més enllà, hi ha l'estany de Vilagut. Segueixen passant avionetes. Aquestes terres eren abans camps d'arròs, amb els recs que els drenaven.

Ara, fins i tot hi ha llúdrigues. Aquests estanys, closes i prats inundables a la confluència dels rius Muga i Fluvià són un ecosistema precari i meravellós.

Aquest deu ser un dels grans misteris i de les joies de la natura. A tot arreu, si esperem una mica, si sabem trobar-ho, hi ha vida. Una vida d'una complexitat infinita. Una vida esclatant i atordidora. En el xiuxiueig. En el fressar. En els múltiples sorolls de la natura. En els descobriments dels ornitòlegs juga tant l'esperança, com l'atzar, com la paciència. Potser és una bestiesa. Els demano perdó per endavant. Però crec que en acomiadar-nos d'en Jordi Martí, el nostre pacient guia, som una mica més savis. Una mica més sensibles. Una mica més atents al batec de la naturalesa, del món, al nostre voltant.

Moisés de Pablo

Dalt de les torres d'alta tensió s'emplacen estructures per evitar que les cigonyes s'accidentin.